

OLIMPIA PALAMARIU

În anul 1948 a fost dat la iveală în localitatea Dumbrăvița din județul Hunedoara un tezaur monetar feudal compus din 720 de monede din argint. Ele au fost înregistrate la Muzeul județean Deva sub numerele de inventar 5475 — 6194. Asupra locului și condițiilor descoperirii nu se pot da amănunte, întrucît arhiva muzeului nu păstrează nici un document referitor la tezaur.

Lista monedelor este următoarea*:

I. TRANSILVANIA

Ioan Sigismund (sub regența mamei sale Isabella între 1556—1559)

1— 2. Denari. 1556

Av. IOAN SECVND(us) D(ei) G(ratia) R(ex). Legenda despărțită prin puncte. Scutul împărțit în patru cîmpuri: 1. benzi; 2. cruce dublă; 3. leu; 4. capete de panteră. În mijloc scut mic cu armele familiei Zapolya.

Rv. PATRONA VNGARIE. N-P. Legenda între două cercuri perlate. Fecioara cu coroană, pe tron, ține pruncul în brațe.

R, 6

II. UNGARIA

Ludovic al II-lea (1516—1526)

3. Denar. 1520

Av. LVDOVICVS R(ex) VNGARI(ae). Legenda între două cercuri perlate. După fiecare cuvînt cîte o mică rozetă. Scutul împărțit în patru cîmpuri: cu armele Ungariei, Dalmației, Boemiei. În mijlocul scutului vultur cu aripile desfăcute și capul spre stînga. Cifra 2 din dată sub formă de Z.

Rv. PATRONA VNGARIE; K—A. Legenda între două cercuri perlate. Fecioara cu coroană, pe tron, ține pruncul în brațe. Sub picioarele fecioarei loc gol care, de obicei, era ocupat de un monogram, încadrat de două rozete mici.

U, 673 (avers); U, 649 (revers)

4— 5. Denari, 1525

Av. Identic cu nr. 3, dar cu anul 1525

Rv. Identic cu nr. 3, siglele K—B

6— 7. Denari, 1526

Identici cu nr. 3, dar cu anul 1526

8. Denar, 1527

Identic cu nr. 3, anul 1527 și siglele K—A

Ferdinand I (1527—1564)

9— 14. Denari, 1528

Av. FERDINAND(us) D(ei) G(ratia) R(ex) VNG(ariae). Legenda între două cercuri perlate. Scut cu armele Ungariei, Dalmației, Boemiei. În mijloc, scutul cu armele Austriei. Data încadrată de două rozete. Cifra 2 în formă de Z

Rv. PATRONA VNGARIE. K—B. Legenda între două cercuri perlate. Fecioara cu coroană, pe tron, ține pruncul în brațe. Sub picioarele fecioarei rozeta încadrată de două puncte.

- 15— 22. Denari, 1529
 Identici cu nr. 9—14, data 1529
23. Denar, 1530
 Identic cu nr. 9—14, data 1530
24. Denar, 1532
 Identic cu nr. 9—14, data 1532
- 25— 26. Denari, 1533
 Identici cu nr. 9—14, data 1533
- 27— 30. Denari, 1534
 Identici cu nr. 9—14, data 1534
- 31— 38. Denari, 1535
 Identici cu nr. 9—14, data 1535
- 39— 55. Denari, 1536
 Identici cu nr. 9—14, data 1536
- 56— 65. Denari, 1537
 Identici cu nr. 9—14, data 1537
- 66— 73. Denari, 1538
 Identici cu nr. 9—14, data 1538
- 74— 84. Denari, 1539
 Identici cu nr. 9—14, data 1539
- 85— 94. Denari, 1540
 Identici cu nr. 9—14, data 1540
- 95—106. Denari, 1541
 Identici cu nr. 9—14, data 1541
- 107—117. Denari, 1542
 Identici cu nr. 9—14, data 1542
- 118—131. Denari, 1543
 Identici cu nr. 9—14, data 1543
- 132—146. Denari, 1544
 Identici cu nr. 9—14, data 1544
- 147—160. Denari, 1545
 Identici cu nr. 9—14, data 1545
- 161—171. Denari, 1546
 Identici cu nr. 9—14, data 1546
- 172—187. Denari, 1547
 Identici cu nr. 9—14, data 1547
- 188—210. Denari, 1548
 Identici cu nr. 9—14, data 1548
- 211—238. Denari, 1549
 Identici cu nr. 9—14, data 1549
- 239—270. Denari, 1550
 Identici cu nr. 9—14, data 1550
- 271—293. Denari, 1551
 Identici cu nr. 9—14, data 1551
- 294—337. Denari, 1552
 Identici cu nr. 9—14, data 1552
- 338—342. Denari, 1552
 Identici cu nr. 9—14, data 1552, sigla H—P
- 343—369. Denari, 1553
 Identici cu nr. 9—14, data 1553.
- 370—400. Denari, 1554
 Identici cu nr. 9—14, data 1554
- 401—435. Denari, 1555
 Identici cu nr. 9—14, data 1555
- 436—452. Denari, 1556
 Identici cu nr. 9—14, data 1556
- 453—481. Denari, 1557
 Identici cu nr. 9—14, data 1557
- 482—505. Denari, 1558

Identici cu nr. 9—14, data 1558
506—521. Denari, 1559.

Av. FER(dinandus) D(ei) G(ratia) E(lectus) RO(manorum) I(mperator) S(emper) AV(gustus) GE(rmaniae) HV(ngariae) BO(hemiae) R(ex). Legenda între două cercuri perlate. Cuvintele despărțite prin puncte. Scut împărțit în patru cîmpuri: cu armele Ungariei, Dalmației, Boemiei. În mijloc scutul austriac. Data, deasupra scutului.

Rv. PATRONA VNGARIE. K—B. Legenda între două cercuri perlate. Fecioara cu coroană, pe tron, ține pruncul în brațe.
522—545. Denari, 1560

Identici cu nr. 506—521, data 1560

546—569. Denari, 1561

Identici cu nr. 506—521, data 1561

570—584. Denari, 1562

Identici cu nr. 506—521, data 1562

585—618. Denari, 1563

Identici cu nr. 506—521, data 1563

619—650. Denari, 1564

Identici cu nr. 506—521, data 1564

651—665. Denari, 1565

Identici cu nr. 506—521, data 1565

666—679. Denari, data ruptă. Se încadrează între 1527—1558. Tipul aversului și reversului ne determină să încadrăm cele 2 monede în această perioadă.

680. Denar, data ruptă. Se încadrează după tipul aversului și reversului în emisiunile din perioada 1559—1564

681—682. Denari, data ruptă. 1527—1558. Confectionate din aramă, probabil falsuri ținînd cont și de greșelile de ștanțare. Cei doi N din FERDINAND au bara transversală plasată invers

Maximilian al II-lea (1564—1576)

683—691. Denari, 1565

Av. MAX(imilianus) II D(ei) G(ratia) E(lectus) RO(manorum) I(mperator) S(emper) AV(gustus) GE(rmaniae) HV(ngariae) B(ohemiae) R(ex). Cerc perlat exterior și interior. Cuvintele despărțite prin puncte. Scut împărțit în patru cîmpuri: cu armele Ungariei, Dalmației, Boemiei. În mijloc scutul austriac. Milesimul deasupra scutului.

Rv. PATRONA VNGARIE. Între cele două cuvinte ale legendei o rozetă, încadrată de două puncte. Legenda între două cercuri perlate. Fecioara cu coroană, pe tron, ține pruncul în brațe.

U, I, 99

692—708. Denari, 1566

Identici cu nr. 683—691, data 1566

709—720. Denari, 1567

Identici cu nr. 683—691, data 1567

Monedele se eșalonează pe o perioadă de 47 de ani, cea mai veche emisiune datînd din 1520 iar cea mai recentă din anul 1567. Din punct de vedere valoric tezaurul este compact, fiind alcătuit din denari, al căror număr se ridică la 720. Dintre aceștia, 718 sînt bătuți de împărații Austriei: Ferdinand I și Maximilian al II-lea și de regele Ungariei, Ludovic al II-lea în monetăria de la Kremnica (azi în R. S. Cehoslovacia) așa după cum ne-o arată siglele K—A; K—B (Körmec-Bánya sau Kremnitz-Bergstadt) și numai două monede provin de la principele

Transilvaniei Ioan Sigismund bătute în monetăria de la Baia Mare (cf. sigle N—P, Nagy-Bánya Percussum sau Percussa).

Faptul că majoritatea tezaurului o constituie monedele străine, austriece și ungurești, își găsește explicația în lipsa monedei locale, de valoare mică și mijlocie de pe piața Transilvaniei¹, căile de pătrundere fiind mai multe în primul rînd situîndu-se, evident, relațiile comerciale, dar și prezența unor trupe de mercenari străini în Transilvania în secolul al XVI-lea².

Suma totală la care se cifrează tezaurul este de 7 florini și 20 denari (720 denari), un florin echivalînd cu 100 de denari. Documentele vremii conțin multe indicații cu privire la prețuri. Astfel, spre pildă, la mijlocul secolului al XVI-lea, un cal costa 10—12 florini, un bou 3 florini³, un iugăr de vie 655 denari (6,55 fl), carul de lemne 30—40 denari, carul de fin 40—80 denari iar griul 120 denari (1,20 fl) cibla ajungînd, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, la 200 denari (2 fl)⁴. Acestea erau prețurile maxime, cele reale fiind, se pare, ceva mai mari⁵.

Cu cei 720 de denari sau 7,20 florini la cît se ridică tezaurul, proprietarul putea cumpăra fie 2 boi, fie 1 iugăr de vie, 18 care de lemne, cc. 18 care de fin sau cel mult 6 cîble de grîu.

Judecînd, deci, după valoarea tezaurului și compoziția lui (monedă măruntă) se pare că proprietarul era un om de condiție modestă. Ținînd cont și de faptul că se eșalonează pe o perioadă relativ scurtă (47 de ani), putem considera că monedele au fost acumulate în urma unei vînzări mai însemnate: a unei perechi de boi, a cîtorva care de lemne sau de fin. Făcînd această afirmație ne-am orientat bineînțeleș după specificul culturilor și produselor care predomină în această zonă deluroasă (Dumbrăvița) chiar și în zilele noastre.

Legat de cauzele care au determinat ascunderea lui ne permitem să prezentăm, mai jos, o supoziție, neomițînd însă și celălalt aspect, ascunderea tezaurului din motive personale cunoscute numai de proprietar. Din cele spuse pînă acum, reiese clar că ultima monedă acumulată în tezaur are ca an de emisie 1567. Ținînd cont că într-un an de zile o asemenea monedă ajungea să circule și în Transilvania și deci să intre în posesia proprietarului, putem considera că motiv al ascunderii tezaurului în pămînt nesiguranța permanentă, creată de schimbările politice, provocate de dese războaie care se purtau între habsburgi și imperiul Otoman, în perioada următoare bătăliei de la Mohács.

* Pentru determinarea monedelor s-au folosit următoarele cataloage:

R = Adolf Resch, *Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zu Gegenwart*, Sibiu, 1901. U = E. Ungar, *Magyar éremhatározó* (Determinator de monede ungurești) Erdély (Transilvania), fasc. I, Budapesta, 1961; Középkor (Evul mediu), fasc. II, Budapesta, 1960; Újkor (Epoca modernă), fasc. I, Budapesta, 1958.

¹ Gheorghe Anghel, *Tezaurul de monede, sec. XVI de la Lăpușnic*, în *Sargetia* IV, 1966, p. 121.

² Idem.

³ Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. I, București, 1964, p. 97.

⁴ Samuel Goldenberg, *Clujul în secolul al XVI-lea*, București, 1958, p. 321—329.

⁵ Eugen Chirilă — Ștefan Dănilă, *Tezaurul de monede feudale de la Visuia*, în *Apulum*, V, 1965, p. 629.

LE TRÉSOR MONÉTAIRE DE DUMBRĂVIȚA DU XVI-ÈME SIÈCLE

Résumé

Découvert en 1948, à Dumbrăvița (département Hunedoara), ce trésor comprend 720 monnaies en argent. Les monnaies sont émises par les empereurs Ferdinand I et Maximilien II de l'Autriche, et de Louis II et Jean Sigismund roi de l'Hongrie et font partie des centres de fabrication de la monnaie de Kremnica, Baia Mare et Sibiu.

Les émissions monétaire de ce trésor se succèdent pendant 47 ans, depuis 1520 jusqu'en 1567. Le trésor atteint 7 florines et 20 denars et appartient probablement à une personne de condition modeste.

Le fait que ce trésor a été enterré pourant être lié de l'instabilité déterminé aux guerres entre les Habsbourgs et l'Empire Otoman après la bataille de Mohács.